

081 [Plastic Expression][1]

Vooraf

In Mondriaans nalatenschap¹ zijn vier archiefmappen aanwezig met manuscripten, die gaan over het onderwerp ‘plastic expression’. In elke archiefmap bevindt zich één manuscript.

Mondriaans erfgenaam - Harry Holtzman² - heeft de manuscripten een codering gegeven. Het schema hieronder geeft deze codering tussen ronde haken; de codering tussen vierkante haken is door ons toegevoegd.

Overzicht van de ‘Plastic Expression-bronnen’ in het Holtzman Deposit
Holtzman Deposit, Box 5 Folder 5 - ‘47+50+51’ - p.1 (47) - achterzijde van p.1 (47[1]) - p.2 (50) - p.3 (51)
Holtzman Deposit, Box 5 Folder 6 - ‘Y2’ - p.1 (Y2[1]) - achterzijde p.1 (Y2[2]) - toevoeging (Y2[3]) - achterzijde van toevoeging (Y2[4])
Holtzman Deposit, Box 7 Folder 60 - ‘60a’ . Titel Folder: ‘The Meaning of Plastic Expression’ ³ - p.1 t/m p.3 (60a)
Holtzman Deposit, Box 7 Folder 61 - ‘61a’ . Titel Folder: ‘Plastic Expression: Painting, Sculpture, Architecture’ ⁴ - p.1 t/m p.6 (61a)

Geen van de vier manuscripten heeft een titel. Op basis van de inhoud van de manuscripten krijgen zij de samenvattende titel ‘plastic expression’ toegewezen. Ter onderscheiding wordt achter elke titel een nummer geplaatst:

- Box 5 Folder 5: 081 [Plastic Expression][1]
- Box 5 Folder 6: 082 [Plastic Expression][2]
- Box 7 Folder 60: 083 [Plastic Expression][3]
- Box 7 Folder 61: 084 [Plastic Expression][4]

De toegevoegde nummering is enigszins op basis van chronologie vastgesteld.

Twee teksten zijn snel - met potlood - opgeschreven ([Plastic Expression] [1] en [2]). De andere twee ([Plastic Expression] [3] en [4]) zijn netter en met pen (met uitzondering van de correcties) geschreven. Waarschijnlijk zijn [1] en [2] concepten en [3] en [4] uitwerkingen. [1] en [2] komen derhalve chronologisch vóór [3] en [4].

De volgorde van [1] en [2] kan niet uit de manuscripten worden gereconstrueerd en de nummering is daarom arbitrair. De volgorde van [3] en [4] is duidelijk, omdat een correctie in [3] in de lopende tekst van [4] is opgenomen.

[Plastic Expression][1] is ‘indirect’ van een datering voorzien. In een brief van 17 augustus 1941 aan Charmion von Wiegand⁵ haalt Mondriaan twee zinnen uit deze tekst aan. Het is mogelijk dat Mondriaan de vier manuscripten, die handelen over ‘plastic expression’, omstreeks ‘augustus 1941’ geschreven.

Bron

Het manuscript uit ‘Box 5 Folder 5’ bestaat uit drie schrijfblokvellen⁶ (‘47’, ‘50’, ‘51’⁷), die rechtsboven zijn genummerd: 1, 2 en 3.

¹ Holtzman Deposit.

² Harry Holtzman (1912-1987), Amerikaans kunstenaar.

³ Titel van de Folder is van Holtzman.

⁴ Idem.

⁵ Charmion von Wiegand (1898-1983), Amerikaans kunstkritica en kunstenares.

⁶ Afmeting: ca. 25,4 x 19,7 cm (ca. 10 x 7¾ inch).

⁷ Digital Appendix: Supplements 128 - ‘Overview of all notes in Box 5’.

Op de achterzijde van het eerste vel ('47[1]') is met potlood een toevoeging geschreven voor de tekst op de voorzijde. De tekst heeft geen titel en is niet gedateerd of ondertekend. Bovenaan pagina 1 staat geschreven: 'Introduction'.

We beschouwen deze bron als authentiek, geautoriseerd en onvoltooid.

Basistekst en leestekst

De enige bron is manuscript '47+50+51' uit 'Box 5 Folder 5'; dit is ook de basis voor de leestekst.

Titel

Het manuscript '47+50+51' heeft geen titel. De tekst krijgt de fictieve titel: [Plastic Expression][1], op grond van het feit dat deze woorden de inhoud van de tekst goed weergeven. Een '[1]' is toegevoegd, omdat in dit corpus meer teksten gepresenteerd worden met de titel [Plastic Expression]⁸.

Datering en ondertekening

[Plastic Expression][1] is niet gedateerd. Ook de brief aan Charmion von Wiegand waarin Mondriaan verwijst naar [Plastic Expression][1], is niet gedateerd. Mondriaan heeft wel boven de brief vermeld: 'Sunday' en iemand anders (vermoedelijk Von Wiegand) heeft bovenaan de brief genoteerd: 'Aug 17, 41'⁹.

Mondriaan schrijft in de brief: 'I have been writing also to day some 3 pages about Art [...]' Het manuscript 'Box 5, Folder 5' telt inderdaad drie pagina's. En verderop in de brief haalt hij twee zinnen aan uit [Plastic Expression][1].

De beredeneerde datering van de gepresenteerde tekst [Plastic Expression][1] is: augustus 1941¹⁰.

De tekst is niet ondertekend.

Ontstaan en publicatie

Mondriaan laat Charmion von Wiegand in de brief (17 augustus 1941) weten dat hij die dag over 'Art' heeft geschreven: 'I have been writing also. To day some 3 pages about Art and found that „Plastic” is no good for it is conceived as “form”-making. So I prefer to say „Art is an expression (and not plastic expression) of palpable reality. That this expression must be beautiful is clear for reality (true) is beautiful.' In de tekst zelf schrijft hij: 'Art is an expression of the palpable reality. This expression is beauty for reality (true) is beautiful.'

Verder zijn in Mondriaans brieven geen opmerkingen te vinden over [Plastic Expression][1].

Pas in 1986 is [Plastic Expression][1] gepubliceerd¹¹.

Sleutelwoorden

Met een aantal kenschetsende woorden (in alfabetische volgorde) geven we aan wat er in [Plastic Expression][1] besproken wordt. Van de zogenoemde specifieke en soms minder specifieke Mondriaanwoorden wordt een verklarende omschrijving gegeven in het 'Sleutelwoordenregister'¹². De in dit register verduidelijkte sleutelwoorden zijn hieronder cursief weergegeven.

Sleutelwoorden: *abstraction, complete life, dynamic action, equivalence, limited forms, mutual relationship, plastic expression, reciprocal action, true life, unity.*

Bijzondere woorden

Vermoedelijk met het idee om later de vertaling op te zoeken, gebruikt Mondriaan in de Engelse tekst een Nederlands woord: 'wederwaardigheden'.

Schilderijen ontstaan tijdens schrijfperiode

[Plastic Expression][1] is niet gedateerd. De brief van Mondriaan aan Charmion von Wiegand, waarin hij een aantal zinnen uit deze tekst aanhaalt, is - volgens haar - van 17 augustus 1941. Op grond hiervan nemen wij aan dat deze ongedateerde tekst in augustus 1941 is geschreven. Volgens de Catalogue

⁸ Zie het 'Vooraf' van deze toelichting.

⁹ Volgens de kalender van 1941, klopt 'Sunday' met deze datum.

¹⁰ Mondriaan woont in augustus 1941 in New York, 353 East 56th Street.

¹¹ H. Holtzman and M.S. James (eds.). *The New Art - The New Life. The Collected Writings of Piet Mondrian*. Boston, 1986: 364-365.

¹² Digital Appendix: Documentation - Mondrian Vocabulary Explained.

Raisonné heeft Mondriaan in 1941 zes schilderijen vervaardigd: B299/319-B304/293¹³. Hij zal tijdens het schrijven aan [*Plastic Expression*][1] met één of meer van deze schilderijen bezig zijn geweest.

¹³ CRII: 403-407.